

DE KONING VAN SCHOTLAND EN HET WAPEN VAN DE GEMEENTE TEYLINGEN

Aad van der Geest

Met de koning van Schotland bedoelen we William the Lion, die regeerde van 1165 tot 1214. Met het wapen van de gemeente Teylingen bedoelen we het op 18 maart 2008 door de Hoge Raad van Adel goedgekeurde wapen van de nieuwe fusiegemeente Teylingen. Deze nieuwe gemeente omvat de voormalige gemeenten Sassenheim, Voorhout en Warmond, waarover verderop meer. Wat heeft deze William nu precies van doen gehad met het huidige wapen van de gemeente Teylingen? Wat is er uit historische documenten nog tevoorschijn te toveren waaruit genoegzaam mag blijken dat er tussen beide een overduidelijke link bestaat. In het hiernavolgende verslag zullen we het een en ander uit de doeken doen.

DE KONING VAN SCHOTLAND

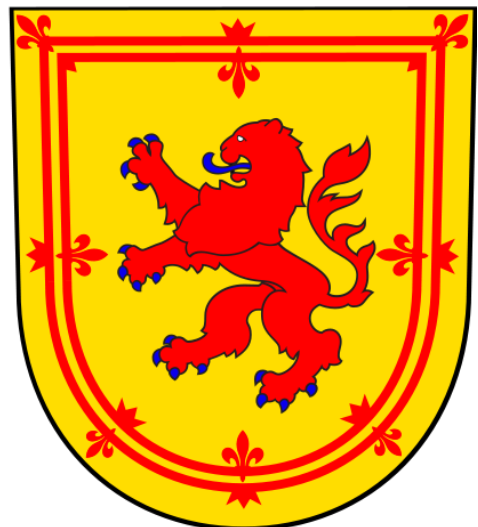
Hier maken we via het voormalige koninkrijk Schotland even een historische omweg in de tijd, om duidelijk te maken hoe het wapen en sommige persoonsnamen vanuit Schotland in de Hollandse gravenfamilie en dus ook bij de Van Teylingens terecht zijn gekomen.

David I was de zoon van Malcolm III en Margaretha van Wessex. Hij was koning van Schotland en graaf van Huntingdon, en regeerde tot aan zijn dood in 1153. Hij overleefde derhalve zijn ziekelijke zoon Henry, die reeds in 1152 was gestorven. Henry de kroonprins was met Ada de Warenne getrouwd en had normaal gesproken zijn vader op moeten volgen. Henry's oudste zoon Malcolm werd nu als Malcolm IV koning van Schotland, graaf van Huntingdon en Northumbria. Deze laatste titel had hij verworven via zijn grootmoeder Mathilde (Maud) van Northumbria, de vrouw van David I. Hij had ook nog een jongere broer William en onder meer de zusjes Margaretha en Ada. Het zijn nu deze laatste drie namen die we moeten onthouden.

Malcolm IV had echter duidelijk de zwakke gezondheid van zijn vader geërfd en overleed op 24-jarige leeftijd in 1165. In Schotland had hij de bijnaam *The Maiden*, omdat hij nooit trouwde en kinderloos was. Hij was echter een zeer religieuze man die met name de hoofse ridderschap hoog in het vaandel had. Zijn jongere broer William volgde hem als koning William I van Schotland op en nu komen we al aardig in de buurt van Teylingen.

WILLIAM THE LION

William, die zijn broer Malcolm dus in 1165 opvolgde, was van een heel ander kaliber dan zijn ziekelijke vader en broer. Zijn Schotse bijnaam was *Garbh*, hetgeen zoveel betekent als *De Ruwe*. Hij was groot, sterk en koppig, had vlammend rood haar en was constant bezig zijn koninkrijk uit te breiden of in ieder geval te consolideren. William voerde een rode leeuw in zijn wapen en zou de geschiedenis ingaan als William the Lion.

Het wapen van William the Lion, koning van Schotland en zwager van graaf Floris III. (file: SVG - My Ancestors Coat of Arms)

Het is niet onmogelijk dat deze rode leeuw na de Tweede Kruistocht van 1145-1149 reeds mee

terug naar Schotland was gekomen en dat hij later door William werd geadopteerd. William speelde een sleutelrol in de opstand van 1173-74 tegen Henry II van Engeland waarin hij onverschrokken zelf het Engelse leger te lijf ging, roepende: "*Now we shall see which of us are good knights.*" Hij werd echter gevangengenomen en naar Normandië gebracht, terwijl Henry II Schotland bezette. Slechts tegen het destijds astronomische bedrag van 40.000 Schotse marken en een eed om Henry II als zijn feodale heer te erkennen, werd William toegestaan naar Schotland terug te keren. Tevens werd de kerk van Schotland ondergeschikt gemaakt aan die van Engeland. Dit feit werd in 1189 weer afgekocht door 10.000 zilveren marken aan de opvolger van Henry II, Richard Leeuwenhart, te betalen. De nieuwe Engelse koning had gehoor gegeven aan de oproep van de paus om aan de derde kruistocht deel te gaan nemen. William werd ook tot een gearrangeerd huwelijk gedwongen met Ermengarde de Beaumont, de achterkleindochter van Henry I. Dit huwelijk bracht vier kinderen voort: Margareth, Isabella, Alexander en Marjorie. Hij liet twee dwangburchten bouwen in het oosten van het graafschap Ross, helemaal in het noorden van de Schotse Hooglanden.

GRAAF FLORIS III EN WILLEM I VAN HOLLAND

Floris III werd rond 1140 geboren als zoon van Graaf Dirk VI en Sophia van Rheineck. Officieel was hij de leenman van de Duitse keizer Frederik I Barbarossa, die hij in 1158 vergezelde op diens militaire expeditie naar Noord-Italië. Twee jaar daarvoor waren Floris en zijn vader door abt Wouter van Egmond in een kerkelijke ban gedaan vanwege een meningsverschil over de nieuwe kerk van Vlaardingen. In 1162 werd deze ban weer opgeheven vanwege het voorgenomen huwelijk van Floris met Ada van Huntingdon, de zus van de toenmalige Schotse koning Malcolm IV. De nieuwe abt van Egmond, Wigboldus, stond zelfs aan het hoofd van het gezantschap dat door

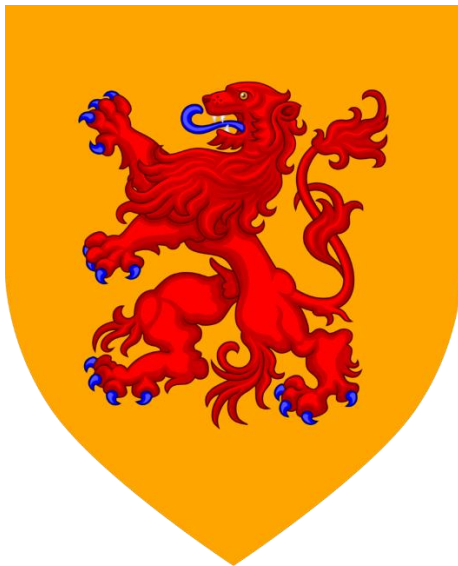
Floris naar Schotland was uitgezonden om zijn bruid naar Holland te vergezellen. De kerk van Vlaardingen werd aan de abdij van Egmond teruggegeven, de ban opgeheven en op 28 september werd het huwelijk tussen Floris en Ada voltrokken. Uit dit huwelijk zijn in ieder geval tien kinderen bekend: Dirk, Henry, Floris, Willem, Ada, Sophia, Margaretha, Elisabeth, Agnes en Boudewijn. Hier zien we dus onder andere de namen Willem, Ada, Sophia en Margaretha alweer opduiken. Dirk zou zijn vader later opvolgen als graaf Dirk VII en zegelde vanaf 1198 reeds met een leeuw in zijn wapen.

Zegel van graaf Dirk VII, a.d. 1200.
(Collectie Nationaal Archief)

Willem zou zijn oudere broer daarna opvolgen als graaf Willem I. Echter niet eerder dan na een gewapend en politiek conflict met Ada, het enige kind van Dirk VII. Meteen na de dood van haar vader trouwde zij met Lodewijk van Loon en eiste het graafschap Holland voor zich op. Willem, gesteund door de Hollandse adel, won deze strijd die de geschiedenisboekjes in zou gaan als de Loonse Oorlog. Vanaf 1213 was hij officieel graaf van Holland, maar was dit in de praktijk al veel eerder. Zoals vermeld kwam Malcolm IV in 1165 te overlijden en werd hij door zijn jongere broer

William opgevolgd als koning van Schotland. Het was deze zwager met wie Floris een zeer goede verstandhouding onderhield. Onze Floris had intussen Frederik Barbarossa wederom gesteund in diens militaire interventies in Italië in de jaren 1176-1178 en kreeg als dank de status van Rijksvorst. Mogelijk is hij hierna de van zijn zwager verkregen of overgenomen rode leeuw in zijn eigen wapenschild gaan voeren.

Wapen van de graven van Holland. (FametSuri on DeviantArt)

In ieder geval had dat uitstekend gestaan bij zijn nieuwverworven status. Zo goed als zeker heeft hij dit wapen op de Derde Kruistocht van 1189-1192 gedragen. Hij overleed op 1 augustus 1190 te Antiochië (het huidige Antakya) en werd door zijn zoon Willem, die zich bij zijn vader had aangesloten, in de St. Petruskerk aldaar begraven. Na de onbevredigende compromisvrede die Richard Leeuwenhart sloot met de moslims, eindigde de Derde Kruistocht zonder eindoverwinning. Willem heeft nog jaren onrustig door Palestina en Europa gezworven, om uiteindelijk in 1195 in Holland terug te keren. Ook al was hij het petekind van de Schotse koning, naar wie hij zelfs vernoemd was, toch werd hem zijn moeders erfdeel, het Graafschap Ross in

Schotland, ontnomen. Hij was te lang weggebleven om de rechten van de familie tot iets waardevols uit te bouwen.

DE LEEUW EN TEYLINGEN

Vanaf Floris III kunnen we er zeker van zijn dat het wapen van de Hollandse graven identiek was aan dat van de Schotse koningen. Vanaf welk jaar dat was blijft onzeker en helemaal onzeker is het feit wanneer dit wapen bij het oudadellijke geslacht van de Van Teylingens terecht is gekomen. Zij voerden het wapen van de Hollandse graven, maar gebroken door een zilveren barensteel. Dit was destijds gebruikelijk om aan te geven dat het hier niet de oudste zoon betrof, maar een jongere zoon die niet voor de directe opvolging in aanmerking kwam. Als het een onwettige zoon of bastaardij betrof, werd er vaak een schuine balk of een gehalveerd wapenteken gebruikt. Het wapen, met de barensteel van edelmetaal, paste echter uitstekend bij de grandeur van de toenmalige heren van Teylingen, die hoog in aanzien stonden bij het Hollandse gravenhuis.

Van welke Hollandse graaf de Van Teylingens direct afstammen blijft enigszins in het ongewisse. Bij de Van Teylingens kwamen ook de namen Dirk, Willem, Sophia, Ada en Margaretha voor en dat kan een modeverschijnsel geweest zijn. Maar juist gezien hun wapen gaan we hier toch wel van familiebanden uit.

HET WAPEN VAN DE GEMEENTE TEYLINGEN

De gemeente Teylingen is officieel op 1 januari 2006 ontstaan als een fusie tussen de toenmalige gemeenten Sassenheim, Voorhout en Warmond. Voordat het zover was moest er een naam voor de nieuwe gemeente gekozen worden, waarvoor een heuse commissie in het leven geroepen werd. Namen als Warheim en Sassenhout kwamen voorbij, evenals Teilingen met *ei*. Er was zelfs een commissielid dat vreesde: *Dat het kapesgevoel in de bewuste plaatsen wel eens de overhand kon krijgen op het gezonde verstand,*

wat ertoe zal leiden dat we toch met de vorm Teylingen zullen worden opgescheept.

We weten intussen allemaal wat het is geworden. Na die tijd moest er een nieuw gemeentewapen gekozen worden en werden de drie oude gemeentewapens nu dorpswapens. Gekozen werd voor het wapen van het oude geslacht van Teylingen, dat destijds resideerde op het slot aan het eind van de Teijlingerlaan. Dit was het wapen van de graaf van Holland, gebroken door een zilveren barensteel. Na een aanvankelijke misstap omdat men abusievelijk eerst voor een blauwe barensteel had gekozen, werd het nieuwe wapen inclusief de zilveren barensteel, op 31 januari 2008 door de gemeenteraad unaniem goedgekeurd. Tevens werd de ambtsketen van de burgemeester aangepast. Deze ambtsketens waren in 1853 op voordracht van minister Thorbecke ingevoerd. Op 18 maart 2008 werd het wapen officieel ingeschreven bij de Hoge Raad van Adel in Den Haag, het vaste adviescollege van de regering op het gebied van adeldom en heraldiek:

In goud een leeuw van keel, getongd en genageld van azuur, met over de borst een barensteel van zilver. Het schild gedekt met een gouden kroon van vijf bladeren en gehouden door twee aanziende leeuwen van goud, getongd en genageld van keel.

Zo kwam de rode leeuw van William the Lion via enige omzwervingen bij ons in de gemeente Teylingen terecht. Floris III had dit bij zijn huwelijk in 1162 met de zus van de Schotse koning, absoluut niet kunnen voorzien. Het wapen geeft het geheel iets koninklijks en zo voelt het ook. Toen de gesloten helmen van de ridders op de slagvelden en toernooien in zwang kwamen en men zijn tegenstander niet meer zo makkelijk kon herkennen, was het noodzakelijk geworden om zich via een afbeelding of een kleurenpatroon op het wapenschild herkenbaar te maken. Hier komen de uitdrukkingen *wat voert hij in zijn schild?* en *kleur bekennen* vandaan. Wij in Teylingen laten iedereen frank en vrij zien wat wij in ons schild voeren en kleur

bekennen is al helemaal geen punt. Het voelt toch een beetje koninklijk binnen de Duin- en Bollenstreek, en daar mogen we best trots op zijn. De leeuw is in de heraldiek een symbool van kracht en intussen al eeuwenlang een begrip en komt in meerdere varianten voor op diverse wapenschilden. Het wapen van de provincie Zuid-Holland is het wapen van de Hollandse graven, met als onderschrift: *Vigilate Deo confidentes*, wat *Waakt, vertrouwende op God*, betekent. In het lied over Piet Hein zingen we nog steeds: *klommen onze jongens niet als katten in het want en vochten ze niet als leeuwen*. Als wij tegen de Belgen voetballen, dan zijn het de Rode Duivels tegen de Hollandse Leeuwen. Vanaf de middeleeuwen droegen talrijke kroegen en herbergen de naam *In de Rode Leeuw*, of simpelweg *De Rode Leeuw*. In Teylingen hebben wij de rode leeuw met de zilveren barensteel in het wapen en wie kan dat nog meer beweren?

Wapen van de gemeente Teylingen, 18 maart 2008.
(Collectie Hoge Raad van Adel, Den Haag)

Bronnen:

A history of Scotland. Neil Oliver Orion Publishing Co, 2010.

De Kruistochten. Malcolm Billing Pearson Benelux B.V., 2006.

De oorkonden en de kanselarij van de graven van Holland tot 1299. J.G.Kruisheer Hollandse Studiën 2 II, 1971.

Graven van Holland. D.E.H.de Boer en E.H.P. Cordfunke Walburgers B.V. 2^e druk, 2010.

Heraldiek. Stephen Slater. Veltman Uitgevers, 2003.

Huisarchieff zilveren barensteel. Aad van der Geest.

